

Obrazovanje u javnom zdravstvu

Studijsko putovanje u Nizozemsku i Dansku polaznika postdiplomskog studija iz javnog zdravstva 1959. godine

Zlatko Antoniazzo

Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar" Medicinskog fakulteta u Zagrebu organizirala je zajednički postdiplomski studij iz javnog zdravstva liječnika i veterinarara 1958/59. godine. Nakon završetka ovog postdiplomskog studija Svjetska zdravstvena organizacija pripremila je za sve učesnike studija studijsko putovanje u Nizozemsku i Dansku od 04. 04. do 30. 04. 1959. godine.

Od Zagreba do Haaga

Na put za Nizozemsku krećemo iz Zagreba 4. travnja 1959. godine vlakom u 18 sati. Prolazimo kroz Austriju, mjesta Rosenbach u Salzburg, šarene kuće, okolica sa zelenim brežuljcima i otocima crnogorice. U daljini sva brda prekrivena snijegom. 05. 04. u 7 sati i 45 minuta, već smo u Njemačkoj. Nema više visokih brda, uglavnom su prostrane ravnice s malim brežuljcima. Sva polja su obrađena. Sela su zbijena, kuće različito obojene s oštrim krovovima. Prolazimo Nurnberg, pa Munchen koji naliči na Zagreb, tramvaji su isto plavi. Dalje se vozimo kroz Wurzburg, Gemingen na Majni, Offenbach, Frankfurt na Majni (vidimo veliku tvornicu "Hoechst"). Autoputovi su dvostruki, a sve raskrsnice su ispod ili iznad pruge. Tornjevi crkvi završavaju pod jako oštrim kutovima. Kraj je jako naseljen i rijetka su područja bez kuća. U 15 sati i 30 minuta ugledali smo Rajnu i Rudesheim. Pogled na Rajnu bio je zadivljujući sa brodicama i starim zgradama, cestom uz Rajnu i mnoštvom automobila. Pojavljuje se otok na Rajni, na brijegu stari burg. Plavi brodici pun izletnika, kaskade vinograda, opet jedan stari burg, pa opet otok na Rajni, vinogradi i stari burg. Dalje zapažamo Weinberg, nad kojim su sami vinogradi.

Život se izgleda razvija uz rijeku Rajnu. Autostrada s obe strane Rajne. Pojavljuje se nešto više dimnjaka nego na početku. Prolazimo preko velikog mosta na Rajni i dolazimo u Koblenz. Za Rajnu su se otimali svi vjekovima i zato toliki burgovi (stari gradovi). Prolazimo Bonn pa Koln (s jako tamnom) katedralom, a zatim Dusseldorf i Emmerich, a za par minuta prelazimo u Nizozemsku. Dolazimo u Utrecht, a zatim u Haag.

Haag je naše prvo boravište u Nizozemskoj. Na kolodvoru nas dočekuju predstavnici Nizozemske zdravstvene službe. 22 je sata i 35 minuta 05.04. Smješteni smo u Hotel Terminus, gdje smo upoznati sa sutrašnjim rasporedom, a u sobama, svakoga od nas, čeka raspored boravka u Nizozemskoj, svi potrebni prospekti, kao i karta Nizozemske.

Haag, 06. 04.

Poslije doručka krećemo autobusom u razgledavanje Haaga. Iz autobusa vidjeli smo sve značajne zgrade Haaga (staru i novu gradsku vijećnicu, katedralu, međunarodni sud, sva ministarstva, stari i novi dio grada). Najviše nas se dojmila obala Sjevernoga mora s visokim nasipom i prostranom dugom obalom od sitnoga pijeska i mulja. More je zemljane boje, nemirno. Doznajemo da je razlika u visini mora kod plime i oseke 23 metra.

Poslije razgledavanja grada odlazimo u "Informativni centar za prehranu" gdje nam je održano predavanje "O organizaciji javnoga zdravstva u Nizozemskoj". Govore nam o aktivnostima službe u Informativnome centru za javno zdravstvo s dva popratna filma:

1. Pripremanje hrane
2. Razvoj normalno hranjenog djeteta

Predavanje zatim dobijemo i štampano.

Poslije predavanja krećemo u Deventer i vozimo se autobanom, prvim ove vrste u Nizozemskoj i Europi. Izgrađen je 1936. i 1937. godine. Dupla autostrada s posebnim srednjim dijelom u zelenilu. Kuće su kao iz priče, sa cvijećem i zelenilom ispred njih. U vrt ispred kuće dolaze Nizozemci poslije rada i rade u svom vrtu. Nema razlike u kućama sela i grada kao i trgovinama. Putem nailazimo na nekoliko vjetrenjača.

Pred večeru (njihovo vrijeme ručka) stižemo u Deventer. Večeraemo, a zatim smo obaviješteni o rasporedu za sutra i gledamo film "Osvajanje zemlje od mora" (njihovi "polderi").

Deventer i Utrecht

Deventer, 07.04.

Ujutro razgledamo "dvije mljekare" jednu u Wintersvijku tz. Wincos, gdje se vrši prerada mlijeka (pasterizacija), priprema mlijeka u prahu, sira i maslaca. Ova mljekara je u koncernu, a druga je ista takova mljekara u privatnom vlasništvu. Ručak je u Markehu (farmi iz 15. stoljeća) koja je i danas farma s gostionicom. Staja je primjereno čista i osuvremenjena.

Poslije podne u Rijnsenu razgledamo "Dispanzer za djecu sa Savjetovalištem" u organizaciji Zelenog križa. Iza toga razgledamo "Pokretnu zubnu stanicu" u autobusu, moderno izgrađen "Dječji vrtić s njegovateljicom i učiteljicom" i "Zdravstveni centar" Zelenoga križa u kome se vrše sve vakcinacije, zubni pregledi, podučavanja, kućna njega preko sestara, koje obilaze bolesnike.

U Deventeru smo na kraju pogledali još i moderno izgrađen "Dom za starije osobe". Poslije večere imali smo svečano primanje u Gradskoj vijećnici Deventera uz pozdravni govor gradonačelnika. Prijemu su prisustvovali svi liječnici, veterinari i farmaceuti toga područja.

Deventer, 08. 04.

Odmah poslije doručka odlazimo u posjetu "Industrijskom zdravstvenom servisu", koji služi za preglede radnika, prvu pomoć te zaštitu pri radu sedam udruženih tvornica. Pristojbe su dogovorene za planirani broj bolovanja i povreda na radu, a one se povećavaju, ako se broj bolovanja i povreda pojavi iznad planiranog broja.

Posjećujemo dalje "Školu za defektnu djecu", a zatim u Raalteu obilazimo "Centar žuto-bijeloga križa" koji vodi Glavna sestra, a Centar ima deset njegovateljica koje odlaze porodiljama na njihov poziv, njeguju dijete i kontroliraju zdravlje porodilja, dok primalja obavlja normalni porod.

Nizozemcima visoki standard dozvoljava forsiranje što više poroda kod kuće, jer je u kući broj infekcija manji.

U odlasku za Zwolle prolazimo preko "Sjevernoga poldera", dijela njihove zemlje, koju su oni osvojili od mora, gradnjom posebnih kanala i bedema, zatrpavanjem mora zemljom vađenom iz mora. Nizozemci su područje oko 1520 000 km² otete zemlje unaprijedili umjetnim gnojenjem, što je pothvat svoje vrste.

Poslije ručka putujemo u Bergum, gdje razgledamo "Kafilariju", koja prerađuje uginule životinje, kao da su zdrave zaklane.

Poslije večere razgledamo izloge "crvenih kuća" građenih od crvenih cigli bez fasada sa bijelim prozorima i mnogo cvijeća na velikom prozoru (poput izloga).

Deventer, 09.04.

Odlazimo poslije doručka prema Utrechtu. U Enschedenu najprije razgledamo "Uređaj za kondicioniranje vode". Zatim smo u posjeti velikoj "Mljekari", gdje se za nas najprije vrti film o radu mljekare, a zatim razgledamo tvornicu, koja priprema dnevno 50 000 litara mlijeka za stanovništvo ovoga kraja. Poslije toga razgledamo "Centralni prehrambeni laboratorij", koji kontrolira sve prehrambene artikle toga područja u odnosu na kvalitetu i pokvarljivost sa 26 000 mjesta.

Odlazeći dalje prema Utrechtu zaustavljamo se u Nacionalnom parku i razgledavamo "State Museum Kroller i Muller" u kome je pohranjen i sačuvan veći dio slika Vincenta van Gogha. Kupujemo reprodukcije. Na putu prema Utrechtu, zaustavljamo se pred

"Kraljičinim dvorom" te u večernjim satima stižemo u Utrecht.

Utrecht, 10. 04.

Poslije doručka odlazimo u Bilthoven gdje se nalazi "Nacionalni institut javnoga zdravstva" u kojemu se priprema vakcina protiv difterije, tetanusa i pertusisa. Osim toga sa cjepivom protiv polia započeli su ove godine proizvodnju. Institut dalje vrši sva ispitivanja na uzročnike trovanja hranom, ispitivanja vode za piće i ispitivanja na viruse i zoonoze. Prikazuju nam dva filma:

1. O samom radu Instituta u Institutu i na terenu.
2. O trovanju hranom i uzročnicima trovanja, te o zoonozama.

Nakon toga razgledavamo Institut.

Vraćamo se u Utrecht i razgledavamo "Lubro" industriju kruha i peciva, kolača i keksa. Poslije večere vrte se za nas stručni filmovi.

Utrecht 11.04.

Poslije doručka razgledavamo "kuhinju i magazin kolodvorske restauracije" i "kuhinske uređaje u restauraciji za samoposluživanje", a zatim "tržnu inspekciju tržnice".

Kako je vikend posjećujemo Rotterdam, lučki grad druge luke na svijetu. U velikom gradskom prometu mnoštvo je biciklista.

Rotterdam je za vrijeme II svjetskog rata potpuno srušen, ali su ga Nizozemci uspješno obnovili.

Utrecht, 12. 04.

Poslije doručka odlazimo vlakom u Amsterdam. Ispred željezničke stanice čeka nas ostakljeni čamac, koji plovi po kanalima u gradu. Najprije razgledamo stari dio grada sa tipičnim kućama. Naime, kuće su jako uske jer se je ovdje plaćao porez na prozore u širinu i zato su stanovnici Amsterdama gradili u visinu. Grad je postavljen na stupovima, pa se i nije moglo računati na prostor. Mnoštvo je mostova ispod kojih se nalaze vrata od drva koja su branila grad od plime i oseke.

Poslije vožnje po kanalima odlazimo pješice kroz čitav Amsterdam u Državni muzej "Rijksmuseum", gdje su osim Rembrandta izloženi i drugi poznati slikari. Događaj je života vidjeti Rembrandtovu "Noćnu stražu" u veličini dijela zida, njegove "Cehove" pa "Autoportret" i "Anatomiju" te ostale sačuvane slike.

Iza toga razgledamo još "Kraljevsku palaču".

Utrecht, 13. 04.

Poslije doručka krećemo prema "Izložbi cvijeća" u Lissi. U početku prolazimo kraj cvijeća svih boja, poput tepiha, čitava polja uz po koju vjetrenjaču te stižemo na "Izložbu cvijeća", koju predstavlja ogromni park s drvećem, vodokocima i jezerima prepun tulipana, narcisa i gladiola u svim bojama. U parku su i pojedine ukrasne kućice, a na vratima parka djevojke u njihovim narodnim nošnjama.

Lukovice tulipana prodaju se po čitavome svijetu, a na Izložbu cvijeća u travnju i svibnju dolaze stranci iz čitavoga svijeta.

Poslije obilaska Izložbe cvijeća priredn nam je ručak u farmi adaptiranoj u restoran. Ručku prisustvuju svi liječnici i veterinari koji su s nama imali kontakte u Nizozemskoj. Poslije ručka upriličena je diskusija o našim zapažanjima u pogledu njihove zdravstvene službe, a zatim se opraštamo od naših domaćina.

Put u Dansku preko Njemačke

Utrecht i Kopenhagen, 14. 04.

Iz Utrechta odlazimo poslije doručka 14. 04. Scandinavia expressom za Kopenhagen. Vlakom prelazimo u Njemačku i dolazimo u Bentheim. Prolazimo dalje Osnabruck, veliko industrijsko mjesto, zatim Bremen, te stižemo u Hamburg. Po mnoštvu dimnjaka, industrijskih hala, kolosijeka, dokova, dizalica, brodova na Elbi, vidi se da je to golem industrijski grad s raskrscima željezničkih pruga. Dalje dolazimo do Grossenbrode-Kai-Gedser broda koji u svoju utrobu prima dio našeg vlaka i prevozi nas u Dansku u mjesto Gedser, odakle nas vlak vozi do Kopenhagena.

Na željezničkoj postaji dočekuje nas predstavnik Danske zdravstvene službe. Smješteni smo u najbolji hotel u Kopenhagenu, "Hotel Imperial".

Kopenhagen, 15.04.

Studijski program u Danskoj počinje u Kopenhagenu. Poslije doručka odlazimo u WHO, Svjetsku zdravstvenu organizaciju, gdje nas upoznaju sa Nacionalnom zdravstvenom službom u Danskoj. Također upoznaju nas i sa veterinarskom službom u Danskoj.

Poslije ručka posjećujemo "Serum institut", koji proizvodi vakcine protiv TB-a, influence, polia i ostalih zaraza (virusnih zaraza). Zatim u posjeti smo "Veterinarskom serum laboratoriju". Obilazeći Kopenhagen zapažamo da je to velegrad sa najgušćim prometom u odnosu na gradove koje smo do sada prošli. I ovdje je mnoštvo biciklista.

Kopenhagen, 16.04.

Poslije doručka odlazimo u "Sondervang School Glostrup" gdje su nam održali dva predavanja:

1. O školskom liječniku i
  2. O prijavljivanju i profilaksi zaraznih bolesti, uz uručenje literature i tiskanica.
- Slijedi odlazak u Bellerup, gdje razgledamo moderan "Vodovod" sa filtrima, te njihovo pročišćavanje. Dalje odlazimo u Waerlasen i posjećujemo "Dječji vrtić", a zatim privatni stan, gdje sestra obilazi dijete od jedne godine. Sestra nam demonstrira pregled djeteta, kao i upisivanje podataka o pregledu u karton.

Nakon toga dr Jensen nas vodi na manju farmu, uz ispriku da je jako zaostala no on nas ipak vodi da nam je pokaže. Kako je to "zaostala" farma govori oko nje asfaltirana cesta, kuća farmera sa potpunim komforom (fotelje, sagovi, knjižnica, električna peć, telefon). Staja s 30-40 svinja i par goveda s infracrvenim svjetlom i s pločama o ishrani. Đubršte je istina zapušteno, ali se s malo truda može sanirati. Zatim odlazimo u Taastrup, gdje razgledamo suvremeni "Dom za starije osobe", a zatim "Seosku školu" koja ima sve potrebno za suvremenu nastavu (zvučnike za radio nastavu, zemljopisne karte, zoo muzej, malu biblioteku i gimnastičku dvoranu).

Vrijedno je napomenuti da u Danskoj svaki čovjek može dobiti besplatno knjigu, ako mu ona služi za izobrazbu. U selu Vallensback pogledali smo modernu školu s odjeljenjima za učenje krojenja, kuhanja, pospremanja stana sa praonicom rublja, peglaonicom te blagovaonicom.

Kopenhagen, 17. 04.

Poslije doručka obišli smo "Dječje jaslice", djece do tri godine u kojima djeca imaju osigurane obroke, odjeću, pribor i praonice. Iza toga obilazimo "Obdanište za predškolsku djecu", kao i "Obdanište za školsku djecu" sa sličnim uređenjem, jedino što ovo posljednje ima radionice za ručne radove. Još smo pogledali dva "Savjetovališta za djecu" te "Materinski dom" u kojem živi 60 majki s vanbračnim djetetom. Majke su u Domu do dvije godine, a iza toga im uprava nastoji naći zaposlenje ili oca djeteta, no alimentaciju plaćaju i dva-tri oca u koliko se ne može pronaći pravi otac djeteta. Danci su taj dom i još osam ovakvih podigli kada se je strahovito povisio broj ilegalnih abortusa. Sada zaključuju da je broj ilegalnih abortusa unatoč podizanju domova, ostao isti. Svaka majka u domu ima garsonijeru, a može biti zaposlena. U domu radi 25 liječnika, 20 socijalnih radnika, uz ostali broj stručnog kadra.

Nakon obilaska "Materinskog doma" obilazimo luku i poznati kip "Čudesne muze", koja nosi sreću mornarima, ako ga se prije puta dotaknu. Još smo pogledali "Kraljevski dvor" u polukrugu, sa starinskom stražom koja vrši povremene pokrete i salutiranja. Preko puta dvora stoji Katedrala sa zelenom kupolom.

Odlazak u Aarhus

Aarhus, 18. 4.

Putem u Rododren razgledavamo "Uređaj za kompozitiranje smeća", nakon čega se 60% smeća koristi kao gnojivo. Nakon razgledavanja uređaja, odlazimo prema Korsoru, gdje ćemo se prevesti sa feribrodom s otoka Sjaklianda na otok Fyn. Danska naime obuhvaća poluotok Jylland, Fyn, Lolland, Falster, Langeland i Moen. Feribrodom iz Korsora stižemo u Nyborg, odakle se vozimo autobusom u Middelfarsku gdje također razgledavamo "Uređaj za sitnjenje smeća - kominutor". Ovo usitnjeno smeće Danci koriste za nasipavanje pojedinih područja. Putem razgledavamo još "Žurnalističku nordijsku školu". U 19 sati stižemo u Aarhus.

Aarhus, 19. 04.

Kako je nedjelja poslije doručka, razgledavamo stari grad s posebnim kućama iz XV stoljeća. Kuće su smjestili na jedno mjesto i od njih načinili "Muzej kuća staroga grada". Kuće su građene od drvenih greda i cigli. Drvene grede postavljene su u kućama dijagonalno i u kvadrat unutar kojih su cigle.

Poslije ručka, u organizaciji Grada, obilazimo autobusom ostali dio grada te razgledamo "Spomenik palim borcima" iz I svjetskog rata u polukrugu sa 4 reljefa, "Kraljevski ljetnikovac", u koji kralj Fridrik IX ne odlazi, "Sveučilište" i (najveća u Danskoj) "Gradsku luku", koja je druga luka u Danskoj te "Kupalište" sa kupaćima na temperaturi 6°C.

Arhus, 20. 04.

Poslije doručka odlazimo u Marcehsborg i posjećujemo "Bolnicu za zarazne bolesti", gdje su nam održali predavanje o kretanju zaraznih bolesti u Danskoj. Interesantno je da su Danci zarazne bolesti uspjeli svesti na minimum, tako da su njima prazne bolnice za zarazne bolesti. Oni ne znaju za mnoge zarazne bolesti pa nemaju priliku da iste pokažu studentima. Muči ih jedino polio, no i on rijetko, po koja difterija i koji tifus (1%).

Poslije ručka u posjeti smo "Antituberkuloznom dispanzeru" općinske bolnice. Na području Aarhusa imaju u ovoj godini tri novootkrivena slučaja tuberkuloze. Tuberkulozu su Danci također uspjeli svesti na minimum. U njihovom dispanzeru 27 slučajeva u jednoj godini. Misle da se ispod toga broja tuberkuloza ne može sniziti. Danci su prije 50 godina za tuberkulozu sagradili 50 sanatorija. Danas jedan po jedan sanatorij zatvaraju i koriste ih kao duševne bolnice, oporavišta i sl. Umjesto toga kod Danaca su psihoze i neuroze u porastu. Pokazali su nam tuberkulozni odjel te općinske bolnice na kojemu imaju po zidovima mape gdje su raznim znakovima ubilježeni svi do sada oboljeli od tuberkuloze unatrag 20 godina, tako da se jako dobro vide novi slučajevi tbc-a otkriveni kulturom, umrli i slučajevi koji su napustili to područje.

Nakon toga posjećujemo "Audiološki centar" iste bolnice. Odjelni profesor upoznaje nas sa radom Audiološkog centra, a zatim nam pokazuje Centar najmodernije uređen. Specijalista Centra Ole Beutzen, koji je bio u posjeti našoj Otorinolaringološkoj klinici u Zagrebu na Šatati, drži nama predavanje u kojemu napominje da oni sluh ispituju već kod djece, jer su učili da zbog asfiksije često dolazi do oštećenja sluha kod djece. Oni osim toga vode kartoteku svih nalaza kod oštećenja sluha, tako da mogu u svako doba potvrditi da li je oštećenje sluha nastalo pri radu ili je već nastalo u djetinjstvu.

Aarhus, 21. 04.

Poslije doručka posjetili smo "Ujedinjene mljekare" u Aarhusu, koje prerađuju 40.000 litara mlijeka dnevno i 1.200 kg maslaca. Sve mlijeko koje istoga dana ne bude prodano, vraća se u mljekaru i prerađuje u maslac. Iza toga posjećujemo "Institut za domaćinstvo i domaćinske tečajeve" Sveučilišta u Aarhusu, gdje nama uručuju prospekte o radu istoga Instituta.

Nakon ove posjete obilazimo još jednu "Mljekaru", koja prerađuje 14.000.000 kg mlijeka i to veći dio kao sir, oko 400 tona sira godišnje.

Poslije ručka odlazimo na "Farmu" u kojoj krave daju 27 litara mlijeka na dan, s masnoćom mlijeka 4,25-4,45. U staji je automatizirano muženje i cijevima transport mlijeka u prostor za hlađenje mlijeka.

Iza toga posjećujemo još dvije manje "Farme" s automatskim muženjem i cijevima za odvođenje u prostor za hlađenje. Ove dvije farme imaju još i automatsko napajanje pod pritiskom, kraj krava.

Ponovno u Kopenhaguenu**Skandenberg, 22. 04.**

Poslije doručka odlazimo autobusom do Skandeborg, gdje nam "područni liječnik" izlaže statističke podatke zdravstvenog stanja u tome kraju, a zatim u "Silkeborgu" posjećujemo "Dom za starije osobe". Supermoderni hotelski smještaj u Domu.

Dalje obilazimo "Bolnicu i Dispanzer za tuberkulozu pluća". Bolnica ima samo 18 bolesničkih kreveta, tako da se liječnici bolnice i dispanzera, pošto nemaju novih slučajeva tuberkuloze, uključuju u preventivne preglede starijih osoba, predškolske i školske djece. Kako nemaju tuberkulin pozitivne djece, ne provode B.C.G-iranje. Primjera radi navode da su od 15.000 učenika pronašli samo dva (2) tuberkulin pozitivna djeteta pa su odustali od B.C.G-a, jer djeca praktički nemaju mogućnosti zaražavanja od tuberkuloze. Interesantno je napomenuti da su 1952. g. imali 50 novih i 120 starih slučajeva tbc, dok se 1957.g. broj novih slučajeva smanjio na 13, a starih na 49 slučajeva tuberkuloze.

Ako se kod stoke nađe tuberkuloza, krava se zakolje, a dispanzer o tome obavijesti da pregleda ukućane.

Iza toga obilazimo manju "Bolnicu" sa 100 kreveta. Tu smo raspravljali o njihovom zdravstvenom i socijalnom osiguranju. Osiguranik može biti bolestan u tri godine 270 dana. Jednu trećinu troškova snosi osiguranik, a poslodavac ništa ne plaća jedino u slučaju nesreće na poslu.

Svi ljudi, bilo da su osiguranici ili ne, dobivaju mirovinu i to žene sa 62 godine, a muškarci sa 67 godina života.

Kronične bolesnike, posebno one koji nikoga nemaju smještavaju u barake oko bolnice, jer smatraju da se tako najlakše pomaže onima koji trebaju pomoć.

Poslije toga u posjeti smo "Liječniku praktičaru" koji nas upoznaju s radom, njegovom kartotekom i administracijom.

Ponovno zatim odlazimo u Aarhus, gdje se ukrcao na brod, koji će nas u svojim kabinama za spavanje, prevesti do Kopenhagena.

Kopenhagen, 23. 04.

U 7 sati ujutro buđenje na brodu, jer ulazimo u luku Kopenhagen. Poslije doručka odlazimo u "Ured za Dansku zdravstvenu službu" na razgovor i naša mišljenja kao i pitanja vezana za Dansku zdravstvenu službu.

Poslije toga lutamo gradom da pronađemo nešto zgodno i da kupimo za naše mile i drage. Slijedio je iza toga "dogovor za sutrašnji sastanak u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji".

Kopenhagen, 24. 04.

Poslije doručka odlazimo u "Svjetsku zdravstvenu organizaciju" na završnu diskusiju i oproštaj od naših organizatora. Diskusiji su prisustvovali prof. dr. mr Hopson i prof. dr. mr Muller i razni specijalisti. Najprije je govorio prof. dr. mr Hopson, a zatim prof. dr. mr Muller, a zatim je slijedila diskusija našeg vodstva i kolega. Dr Studić govori o financijskim i tehničkim pitanjima organizacije studijskog putovanja ovakve naučne grupe. Kako je rekao, velika je razlika u organizaciji studijskog putovanja u Nizozemskoj, gdje je sve bilo odlično organizirano, pripremljeno i osigurano, od hotela, prehrane, programa i literature i organizacije u Danskoj, gdje smo se za prehranu morali sami brinuti. Nedostatak u obje zemlje bio je "tehnički vodič" koji bi bio u stalnom kontaktu sa studijskom grupom kao i s organizatorom.

Prof.dr Bujević, naš voditelj, govori o organizaciji Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar" Medicinskog fakulteta u Zagrebu i o zajedničkom "Postdiplomskom studiju iz javnog zdravstva", liječnika i veterinaru. Liječnici i veterinari uvidjeli su potrebu zajedničke suradnje liječnika, veterinaru i agronomu na terenu, a ovaj zajednički postdiplomski studij samo je otvorio oči za rješavanje zajedničkih pitanja.

Veterinar kolega Bartolić govori o svome kraju Donjem Milanovcu, zaostalom kraju u kojem vladaju zaraze. Nije bilo nikakvih zakonskih obaveza, no oni su sami započeli higijenski ekipni pokret i obradili nekoliko sela putem ekipe veterinaru, agronomu, liječnika i medicinske sestre. Provedena je preventiva kod stoke, briga za ishranu naroda i sanitacija sela. Smatramo da je ovaj zajednički postdiplomski studij liječnika i veterinaru sretno izabran a su liječnici i veterinari upoznali i jedne i druge probleme, a rješavali ih zajednički. Kontrolu mlijeka treba provesti, kao i u Danskoj, ne samo u mljekari, nego već u stajama.

Veterinar kolega Pavelin izjavljuje da je 1946.godine u njegovom području djelovanja bilo 30 slučajeva antraksa, 3 slučaja bjesnoće i po jedna listerioza na 1000 jagnjadi, a da je i jedan profesor obolio od listerioze. Kolega Pavelin napominje da je njima dr Suić pomogao zdravstvenim prosvjećivanjem, kako da suzbiju ehinokozu. Propagandni pečati o suzbijanju ehinokokoze stavljeni su na reklame, recepte i sve tiskanice, a vršena je propaganda i u kinematografima. Osigurane su nagrade po školama za najbolju zadaću o ehinokozu. Dr Šestak govori o radu na terenu svoga djelovanja u Zdravstvenoj stanici Rude kraj Samobora i o potrebi zajedničke suradnje veterinaru, liječnika, agronomu i učitelja. Zahvalivši se na organizaciji i gostoprimstvu vezano za ovo studijsko putovanje toplje smo se oprostile od našeg domaćina.

Povratak iz Kopenhagena u Zagreb

24. 04.u 18 sati i 25 minuta krećemo vlakom iz Kopenhagena za Pariz. Najprije prelazimo veliki most koji spaja dva dijela kopna, zatim postaju Gedser, a iza toga vlak ulazi na feribrod, koji prevozi s otoka Falster u Danskoj u Njemačku u Grossenbrod. Dalje prolazimo Hamburg, Osnabruck, Koln, Aachen, pa Liege (Belgija). U 17 sati i 45 minuta 25. 04. 1959. godine dolazimo u Pariz.

Odlazimo u "Hotel de la cite Trevisse", a zatim u restauraciju "Slavija" na večeru. Poslije večere malo razgledamo Pariz, no radi

pospanosti brzo odlazimo na počinak.

Pariz, 26. 04.

Poslije doručka odlazimo metroom u razgledavanje Pariza. Prvo razgledamo "Louvre", ogromnu građevinu, nekadašnju kraljevsku palaču. Četverostrana prostranost muzeja umjetnina je velika. Najprije razgledamo salu egipatskih starina (mumije, opremu i dr.), zatim orijentalne antike, pa grčke i rimske antike (Venera, Afrodita, Atena) i dr. Treba napomenuti da je sve to u originalu. Potom pogledavamo umjetnost i obrt, a zatim slike i kipove velikih umjetnika kao što su: ANTOINE JEAN GROS (Pariz 1771 - Bas Meudon 1835), francuski slikar; JEAN LUIS ANDRE THEODORE GERICAULTA (1791-1824), francuski slikar i grafičar; JACQUES LUISA DAVID (Pariz 1748 - Bruxelles 1825), francuski slikar; ANTONIS VAN DYCK (1599-1641), francuski slikar; FRA ANGELICA (1387-1455), talijanski slikar; BALDOVINETTI ALESSA (1425-1499), talijanski slikar; CREDI DI LORENZO (1459-1537), talijanski slikar; CARAVAGGIA (1573-1610), talijanski slikar; JACOPO BELLINI (1400-1470), talijanski slikar; REMBRANDT HERMENSZON VAN RIJJO (Leiden 1606-Amsterdam 1669), nizozemski slikar i bakropisac; RUBENS u posebnoj Rubensovoj galeriji (1577-1640), flamanski slikar; RAFFAELLI JEAN FRANCOIS (1850 1924), francuski slikar, grafičar i kipar; ROSA SALVATORE (1615-1673), talijanski slikar i bakropisac; MICHELANGELO (1475-1564), talijanski kipar, slikar, graditelj i pjesnik; LEONARDO DA VINCI (1452-1519), talijanski slikar, kipar, graditelj i učenjak (od kiparskih radova nažalost nijedan nije sačuvan); LOTTO LORENZO (1480-1556), talijanski slikar; TOLOUSE-LAUTREC (1864-1901), francuski slikar i litograf; TIZIAN VECELLI (1487/90-1576), talijanski slikar; VERONESE PAULO (pravo ime CALIERI 1528-1588), talijanski slikar; INGRES JEAN AUGUSTO DOMINIQUE (1780-1867), francuski slikar; CHAMPAIGNE DE PHILIPPE (1602-1674), francuski slikar; SIGNORELLI LUCE (oko 1445-1523), talijanski slikar; ANTONELLO DA MESSINA (oko 1430-1479), talijanski slikar i drugi.

Nakon razgledavanja Louvra odlazimo pješice do katedrale NOTRE-DAME, razgledavamo je i saznajemo da je njena gradnja započela 1163 godine, a dograđivana je sve do 1260. godine. Katedrala je jedan od najglavnijih spomenika rane francuske gotike. Penjemo se zatim do prve terase katedrale odakle se pruž Ra predivan pogled na Pariz sa svim njegovim znamenitostima. To su Slavoluk pobjede L'ARC DA TRIOMPHE DE L'ETOILE (1806-1836), zatim LA TOUR EIFFEL (1887-1889), LA BASILIQUE DU SACRE-COEUR (1876-1910), LOUVRE jedan od najznačajnijih muzeja u svijetu. Kraljevski kaštel u XII stoljeću. Gradnja započeta u doba Franje I. Konačni oblik (zatvoreni četverokut) dobiva u vrijeme Napoleona I i III. Vlada revolucije pretvara ga 1793.godine u muzej, MOSTOVI SEINE toliko različiti itd, itd.

Nakon toga odlazimo do EIFFELOVOG tornja i razgledavamo njegovu konstrukciju. Uživanje je prolaziti ulicama Pariza, širokim avenijama sa mnogo zelenila i starinskih zgrada, i pokraj divne romantične Seine, sa njenim širokim i raznolikim mostovima, te tipičnim prodavaonicama knjiga na ogradama uz Seinu.

Pariz, 27.04.

Poslije doručka odlazimo na PIGALE, šetamo njegovim šetalištem, pogledavamo izvana "Moulin Rouge" te odlazimo u jednu robnu kuću te kupujemo nekoliko stvarčica za naše mile i drage.

Ručamo u restauraciji "Slavija", a poslije ručka odlazimo prema "Slavoluku pobjede", koji je zaista veleben, sa zvijezdom ulica oko njega, te gustim prometom. Spuštamo se pješice niz "Aleju Elizeiske poljane", prema Louvru, jako širokoj aleji sa širokim pločnicima i velikim trgovinama. Kada se okrenete prema Slavoluku, a niz nju klizi more automobila. Dolazimo do "Place de la Concorde", a iza toga ponovno do Louvra. Metroom odlazimo prema "Bastilli" nekadašnjoj tvrđavi, koja je srušena do temelja, a mjesto tvrđave označeno je spomenikom. Vrijedno je spomenuti da je centar Pariza L'ILE DE LA CITE na otoku povezano s obje strane mostovima. Poslije povratka metroom, večeramo, a zatim vlakom odlazimo prema Milanu.

Milano, 28. 04.

U 8 sati i 50 minuta odlazimo u Milano. Taksijem odlazimo u hotel. Kasnije razgledavamo grad, posebno trgovine. Stalno nas prati kiša. Predvečer odlazimo da vidimo "MILANSKU SCALU".

Milano, 29. 04.

Ujutro rezerviramo mjesto u vlaku za Zagreb, razgledavamo "MILANSKU KATEDRALU", građenu u gotskom stilu sa 365 tornjiča. U 16 sati i 50 minuta krećemo vlakom za Zagreb. Noću putujemo kroz Italiju i Švicarsku, te ujutro 30 .04. stižemo u naš Zagreb.

Zagreb, rujan 1959.godine